

Semiotics and semantic authenticity in architectural works: Looking at the martyrs' monuments

Fatemeh Boujari

Department of Architecture, Arak branch, Islamic Azad University, Arak, Iran.

Abdollah Ebrahimi*

Department of Architecture, Sari branch, Islamic Azad University, Sari, Iran.

Mahdi Hamzenejad

Department of Architecture, Iran University of Science and Technology, Tehran, Iran.

Mahmoud Teimouri

Department of Architecture, Arak branch, Islamic Azad University, Arak, Iran.

Received: 2024/06/23

Accepted: 2024/10/16

Abstract

This study investigates how two Iranian martyrs' memorials architecturally encode cultural memory and national identity. Analyzing the memorials at Imam Hossein University and Pounak Research Science University through semiotic methodology, we examine five design systems: environmental context, structural composition, circulation patterns, functionality, and landscape. The Imam Hossein memorial's minimalist "white box" geometry evokes spiritual transcendence, while Pounak's traditional techniques connect to Iran's architectural heritage. Both successfully translate martyrdom concepts into spatial experiences through Islamic proportions, symbolic materials, and carefully designed pathways that guide commemorative rituals. Three key design syntheses emerge: blending historical principles with contemporary needs, materializing cultural values, and mediating between individual and collective memory. Findings reveal these memorials function as three-dimensional narratives where every architectural element carries layered meanings. They transform visitation into collective memory journeys while balancing spirituality with physical design. The study demonstrates how traditional Islamic design principles can address modern commemorative needs through innovative spatial storytelling. While limited to two case studies, the research provides architects with a framework evaluating the physical and cultural dimensions of memorial design. It shows how architecture can preserve complex historical narratives across generations through a culturally grounded spatial composition that resonates with contemporary audiences. The memorials' success lies in their ability to maintain profound semantic depth while meeting modern functional requirements - offering valuable insights for designing meaningful commemorative spaces in culturally specific contexts worldwide. This work contributes to architectural theory by highlighting design strategies that sustain cultural continuity while innovatively addressing present-day commemorative needs. It positions architecture as a powerful medium for transmitting collective memory through carefully crafted spatial experiences rooted in, yet not constrained by, tradition.

Keywords:

Meaning,
Semiotics of Meaning,
Martyrs' Memorial,
Tehran

© 2024 by the authors. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license .

(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Citation: Boujari F, ebrahimi A, hamzenejad M, teimouri M. (2024). Semiotics and semantic authenticity in architectural works: Looking at the martyrs' monuments. *Journal of Researches in Islamic Architecture*, 12 (4): 37-54.

[10.61186/jria.12.4.3](https://doi.org/10.61186/jria.12.4.3)

* **Corresponding Author:** eb1526300@gmail.com

نشانه‌شناسی و اصالت معنایی در آثار معماری: با نگاهی به یادمان‌های شهدای دانشگاه امام حسین علیه‌السلام و دانشگاه علوم تحقیقات پونک

فاطمه بوجاری

دانشجوی دکتری، گروه معماری، واحد اراک، دانشگاه آزاد اسلامی، اراک، ایران.

عبدالله ابراهیمی*

استادیار، گروه معماری، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران.

مهدی حمزه‌نژاد

استادیار، گروه معماری، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ایران

محمود تیموری

استادیار، گروه معماری، واحد اراک، دانشگاه آزاد اسلامی، اراک، ایران.

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۴/۰۳ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۳/۰۷/۲۵

چکیده

اصالت معنایی در آثاری معمارانه همچون یادمان‌های شهیدان دفاع مقدس، علاوه بر پیوند تاریخی میان ادوار مختلف، منجر به زنده نگه داشتن یاد شهدای جنگ تحمیلی برای آیندگان نیز می‌شود و هویت و تاریخ و فرهنگ ایران را به نمایش می‌گذارد. بر این اساس، یادمان‌های شهدا دارای نشانه‌هایی حامل معنا هستند. هدف پژوهش تبیین نشانه‌های نهفته در یادمان‌های شهدا مبتنی بر اصالت معنایی آن‌ها در معماری ایرانی است. سؤال پژوهش این است که از منظر نشانه‌شناسی، اصالت معنا در معماری یادمان‌های شهدای دانشگاه امام حسین علیه‌السلام و دانشگاه علوم تحقیقات پونک چگونه است؟ پژوهش حاضر از روش تحقیق روش نشانه‌شناسی تحلیلی با شیوه جمع‌آوری اطلاعات به شیوه کتابخانه‌ای از اسناد مطروحه استفاده کرده است و برای مدون نمودن تحلیل‌های انجام‌شده، کلیات و ساختار یادمان‌های شهدای گمنام در دانشگاه امام حسین علیه‌السلام و دانشگاه علوم تحقیقات پونک در پنج نظام محیطی، ساخت، دسترسی، کالبدی-عملکردی و منظر انجام گرفته است و مفاهیم نشانه‌های به‌کاررفته استخراج شدند. سپس با دسته‌بندی اولیه، مفاهیم نهفته در سطوح معنای صریح و ضمنی و نمادین بیان شدند. نتایج نشان داد که در یادمان‌های امام حسین علیه‌السلام و دانشگاه علوم تحقیقات پونک، نشانه‌شناسی و اصالت معنا در نظام‌ها و سطوح مطرح‌شده، مبتنی بر دیدگاه و فرهنگ و اعتقادات و باورهای معمار این دو یادمان بوده است تا ذات شهیدان و اصالت و پایداری آن‌ها در دفاع از میهن را از طریق عوامل ساختاری و کالبدی به هویت و فرهنگی ایرانی پیوند عمیق بزند و این پیوند و اسطوره بودن شهدای ایران زمین را همراه با وجه جاودانگی آن‌ها در نظام‌های نشانه‌شناسی، از دسترسی که ورود به یادمان است و سپس با ورود به منظر و محیط پیرامون و در انتها حجم اصلی یادمان و کالبدش نشان دهد. به‌طور کلی، معماری یادمان‌های بررسی‌شده مبتنی بر وجوه معمارانه که در کالبد و فرم ساختاری آن‌ها بر اساس اصول معماری ایرانی-اسلامی نهفته است، موجب پیوستار معانی ضمنی از طریق مؤلفه‌های عینی شده‌اند و از این‌رو، می‌توانند نمادی از جعبه سفید معمارانه‌ای باشند که از عرفان و معنویت و پیوستار عمیق میان این دو مهم حکایت می‌کنند.

واژگان کلیدی: معنا، نشانه‌شناسی معنا، یادمان شهدا، شهر تهران.

ارجاع به مقاله: بوجاری فاطمه، ابراهیمی عبدالله، حمزه نژاد مهدی، تیموری محمود. (۱۴۰۳). نشانه‌شناسی و اصالت معنایی در آثار معماری: با نگاهی به یادمان‌های

شهدای دانشگاه امام حسین علیه‌السلام و دانشگاه علوم تحقیقات پونک، پژوهش‌های معماری اسلامی، ۱۲ (۴): ۳۷-۵۴.

doi: 10.61186/jria.12.4.3

* نویسنده مسئول eb1526300@gmail.com

معنا و وجوه نشانه‌شناسی، یادمان‌های شهدای دفاع مقدس‌اند؛ چراکه امروزه این یادمان‌ها به‌صورت یادمان‌های ملی جامعه، محلی برای جاری شدن ذهنیت مردم از حوادث هشت سال دفاع مقدس و جنگ تحمیلی‌اند و حس اجتماعی حاصل از معانی نمادین شهدا را بیان می‌کنند. شایان ذکر است که در دورهٔ معاصر، مناظر یادمانی به‌عنوان سایت‌های یادآور خاطرهٔ انسانی از نظر معنایی برای جوامع از اهمیت بالایی برخوردارند و به گونه‌های جدیدی از یادمان‌ها در تقابل با یادمان‌های سنتی نیازمندند (خواجه سعید و همکاران ۱۴۰۱، ۷۶) که در این گونه‌ها، نشانه‌ها به‌صورت نمادین بیشتر به کار رفته‌اند و وجوه نشانه‌شناسی همراه با اصالت معنایی حائز اهمیت زیادی است. بر این اساس هدف از پژوهش حاضر تبیین نشانه‌های نهفته در یادمان‌های شهدا مبتنی بر اصالت معنایی آن‌ها در معماری ایرانی است. لذا سؤال این پژوهش این است که از منظر نشانه‌شناسی اصالت معنا در معماری یادمان‌های امام حسین علیه‌السلام و دانشگاه علوم تحقیقات پونک چگونه است؟

۲. پیشینه تحقیق

نشانه‌شناسی نخستین بار در پژوهش جورج بایر^۱ (۱۹۷۲) مطرح شد که امکان تشخیص نشانه‌شناسی در هنر و معماری ایجاد گردید؛ چراکه در همین سال کتاب از لاس‌وگاس بیاموزیم توسط رابرت ونچوری^۲ و همکاران نیز منتشر شد که در این کتاب مفاهیم نشانه‌شناسی در آثار معماری بیان شدند و در این راستا این پژوهشگران بیان کردند که متن معماری رمز می‌نهد و فرامتن را باز می‌کند و این فرامتن معنایی است که ناظر اثر معمارانه خلق می‌نماید (پناهی ۱۴۰۰، ۲۳۲). در رابطه با پیشینهٔ پژوهش حاضر می‌توان به این موارد نیز اشاره نمود. سنگانه و لاگانوسکا^۳ (۲۰۲۳) در پژوهش خود با عنوان نشانه‌شناسی بصری در مطالعهٔ پدیده‌های هنر: نماد و نشانه با استفاده از روش تحقیق نشانه‌شناسی به بررسی المان و نمادهای گورستان منطقهٔ لاگاته پرداختند و به این نتیجه رسیدند که در گورستان‌های شهر، تغییر گرافیک، انحراف از سنت، اصلاح آن و نقض آشکار سنت مشاهده می‌شود. ضمن اینکه اولین و تنها نشانه‌ای که ناظر در این منطقه به‌عنوان نماد به آن توجه می‌کند، نمادهای بصری به‌صورت غیر کلامی از نظر اطلاعات است که در این منطقه، به‌صورت صریح و واضح معانی را به مخاطب انتقال می‌دهد. همچنین نتایج نشان داد که در نمادهای به کار رفته، روابط علی و درک آن‌ها از دیدگاه نشانه‌شناسی بصری و فلسفهٔ فرهنگی، گونه‌ای از پدیده‌های نمادسازی و نمادسازی است. طوفان و همکاران (۱۴۰۰) در مقالهٔ خودشان باعنوان تأثیر مؤلفه‌های

۱. مقدمه

یادمان‌های شهدا به‌عنوان نمادهایی در زندگی روزمره، قرار است خاطراتی از جنگ را برای نسل‌های جدید زنده نگه دارند. یادمان‌ها نقشی کلیدی در یادآوری خاطرات برای یک جامعه دارند و یادآوری خاطرات به اتحاد و همبستگی اجتماعی منجر می‌شود که یکی از ارزش‌های بنیادین در هر جامعه است. یک یادمان برای پاسخ به ارزش‌های خود و جامعهٔ خویش از یک کالبد برخوردار خواهد بود که دارای یک "وجه بیانی" است (Spence 2020,2). معماری یادمان‌ها گونه‌ای قدرتمند از ارائه است که با بهره‌گیری از نشانه‌های نمادین و قابلیت‌های معنایی و کالبدی خود، به بیان و حفظ هویت فرهنگی می‌پردازد. حال در یادمان‌ها، نشانه‌ها که گاه منشأ نمادین دارند و بازنمودی از جهان را به نمایش می‌گذارند، در سیر خویش معانی نیز دارند (Sumartojo 2016,543). از آنجایی که هر اثر معمارانه نشانه و نماد دارد، برای درک واقعی یک بنای معماری که همان معنای آن بناست، باید مفهوم اولیه به‌وجودآورندهٔ آن را درک کرد. درک این رابطه دلالت‌گری بین مفهوم به‌عنوان دال و معماری به‌عنوان مدلول در گرو دانش نشانه‌شناسی است. بنابراین، معنا در علم نشانه‌شناسی با معماری ارتباط نزدیک و تنگاتنگی دارد. در نشانه، معناشناسی معنا به دو صورت صریح و ضمنی هویدا می‌شود. معنای صریح معماری شامل آن جنبه از بیانگری معماری است که عملکردهای موردنظر معماری را به‌طور آشکار و به‌صورت متداول و قراردادی نمایان می‌کند. هر معماری علاوه بر بیان صریح مفاهیم، جنبه‌هایی از زندگی را به‌صورت ضمنی نمود می‌بخشد که مترادف با پدیدهٔ ادارک در معماری است و در این دستگاه فکری، وجوه مختلف معماری در واقعیت منطبق بر یکدیگرند و تقدم و تأخری نسبت به یکدیگر ندارند (احمدی و آزاد احمدی، ۱۴۰۲، ۷). این معانی در ارتباط با موضوع عملکرد در معماری به کاربرد اولیه و ثانویه تعبیر می‌شوند. اولی، معنای صریح معماری و دومی، معنای ضمنی را به معماری می‌بخشد. ضمن آنکه اشاره می‌کند این تعبیر به‌معنای اولویت کارکرد اولیه به ثانویه نیست، بلکه به‌معنای تحقق کارکرد یا عملکرد ثانویه در پس معنای اولیه است. بر این اساس می‌توان این‌گونه بیان نمود که نشانه‌شناختی رویکردی از معناست که به دو صورت متجدد و سنت‌گرا دسته‌بندی می‌شود و رکن اصلی در تأویل معنایی اثر معمارانه در آن وابسته به زمینه و اثر است و بازخوانی معنای اثر بر پایهٔ گونه‌های مختلف نشانه در زمینه‌ای که متأثر از روابط هم‌نشینی و جانشینی است، تحقق پیدا می‌کند (سخت‌دوست و البرزی ۱۳۹۸، ۴۸). حال یکی از آثار ارزشمند معماری در جهت برخورداری از

نمادمحور را می‌پسندد و در مقابل، نسل بعد از آن دوران با توجه به اینکه خاطره‌ای از زمان دفاع مقدس ندارد، به دنبال کشف مفهوم یادمان رفته است. آلائی و همکاران^۴ (۲۰۱۹) در مقاله خودشان با عنوان رویکرد نشانه‌شناسی به مثابه روشی برای تحلیل زبان بصری معماری (تحلیل نشانه‌شناسی آرامگاه ختی - یکی از مقبره‌های صخره‌ای بنی حسن منیا) با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی به این نتیجه رسیدند که در این آرامگاه رویکرد نشانه‌شناسی از طریق نمادهای بصری و نشانه‌های معمارانه در حد متوسطی مدنظر بوده است و به صورت سطحی به این امر نگریسته شده است. این در حالی است که معنای ضمنی نشانه‌شناختی در این آرامگاه که می‌بایست از طریق نشانه‌های واضح صورت گیرد تا موجب سوءظن نشود، به شدت ضعیف است. نجفوند و همکاران (۱۳۹۸) در مقاله خودشان با عنوان تطبیق نماد و نشانه‌های دفاع مقدس در هنرهای تجسمی و معماری دفاع مقدس با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی به این نتیجه رسیدند که علی‌رغم نبود هم‌پوشانی بین نمادها در این دو حوزه، در نمادپردازی نیز همسویی دارند. به عبارتی، هنرهای تجسمی و معماری اشتراکات زیادی در حوزه دفاع مقدس دارند، نظیر عناصر انسانی، حیوانی، گیاهی، خطی-هندسی، معماری و بی‌جان که به جنبه یادآوری و به یادسپاری نمادها در حافظه جمعی مردم تأکید دارد. معین (۱۳۹۶) در کتاب ابعاد گم‌شده معنا در نشانه‌شناسی روایی کلاسیک به شرح چهار نظام معنایی لاندوفسکی پرداخته است و ضمن بیان نظام‌های برنامه‌دار، مجاب‌سازی و تصادف به نظام معنایی تطبیق و رقص در تعامل به تفصیل اشاره کرده است. با توجه به پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه این پژوهش، در زمینه‌های مختلف نشانه‌شناسی و معماری بناهای مختلف تلاش شده است و در هیچ‌یک سعی نشد نشانه‌شناسی معنا و اصالت معنا کشف شود. از این رو در پژوهش حاضر به واکاوی و تحلیل بناهای یادمان شهدا پرداخته شده است تا اصالت معنایی این بناها مبتنی بر زنده‌سازی نشانه‌ها از طریق نشانه‌شناسی با تأکید بر اصالت معنای آن‌ها صورت گیرد.

۳. مبانی نظری

۳-۱. نشانه‌شناسی و اصالت معنا

نشانه چیزی است که نزد فردی خاص بر دیگر چیزها در بعضی وجوه و توانمندی‌ها دلالت دارد و همواره معنا را احضار می‌نماید، همان طور که معنا در نشانه هویدا می‌گردد. در حقیقت نشانه‌شناسی برگرفته از دو نگرش پسا ساختارگرا و ساختارگراست. در نشانه‌شناسی اصطلاحی با عنوان موضوع و محمول وجود دارد که در آن محمول بر پدیده‌ای به نام اسناد

تشکیل‌دهنده ابعاد ادراکی مخاطب بر کیفیت معنایی معماری یادمان‌های معاصر با استفاده از روش تحقیق توصیفی - تحلیلی و طرح پیمایشی به این نتیجه رسیدند که در ارتباط با کیفیت زیباشناسی عینی، مؤلفه‌های جامعیت و هماهنگی در بنا (۰/۶۷)، نظم و تقارن بنا (۰/۴۰)، تزئینات بنا (۰/۳۸) و تنوع رنگی بنا به ترتیب بیشترین تأثیر مستقیم را بر کیفیت معنایی ادراک‌شده از بنا (حضور) در مخاطب دارند. در ارتباط با کیفیت زیباشناسی ذهنی، مؤلفه‌های معنابخشی به پیرامون (۰/۴۸) و محرک‌های محیطی (۰/۳۴) بیشترین تأثیر مستقیم را بر کیفیت معنایی ادراک‌شده از بنا در مخاطب دارند. در ارتباط با کیفیت عملکرد، مؤلفه‌های مصالح مناسب (۰/۵۸)، امنیت (۰/۴۹) و استحکام بنا (۰/۴۳) به ترتیب بیشترین تأثیر مستقیم را بر کیفیت معنایی ادراک‌شده از بنا در مخاطب دارند. ترکمن و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله خودشان با عنوان نقش مؤلفه معنا در تداعی معانی آثار معماری به عنوان سمبل شهری از طریق آزمون افتراق معنایی با استفاده از روش تحقیق کیفی - کمی و از طریق پرسشنامه به این نتیجه رسیدند که ابعاد اجتماعی (سنت، قدرت، رسانه، اقتصاد، خاطرات جمعی)، عوامل فرهنگی (آیین و رسوم)، روان‌کاوی (ناخودآگاه جمعی و فردی)، زمان (هم‌زمانی و درزمانی)، عوامل کالبدی (بعد زیبایی‌شناسی)، نشانه‌ها (بصری و کلامی و انتزاعی)، عوامل اقلیمی، کارکرد اجتماعی در شکل‌گیری معنای یک اثر مؤثرند. خواجه سعید و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله خودشان با عنوان گونه‌شناسی منظر یادمانی معاصر با رویکرد نشانه‌شناختی پیرس با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی و نشانه‌شناسی پیرس به این نتیجه رسیدند که با لحاظ کردن گونه‌های نشانه‌ای براساس سه‌گانه‌های شمایل و نمایه و نماد در نشانه‌شناسی پیرس و همچنین مؤلفه‌های سه‌گانه عینی و ذهنی و عینی-ذهنی منظر، نشانه منظر یادمانی معاصر به گونه‌های بصری (عناصر طبیعی و عناصر مصنوع و عملکردی-فعالیتی)، گونه‌های کهن‌الگویی (قبر تهی، استلا-ابلیسک، مسیر قدسی، دایره-ماریچ، پرواز، کوه کیهانی-سنگ بزرگ، گنبد کیهانی-طاق کیهانی، درخت کیهانی-باغ، نور-آب) و گونه‌های روایی (وقایع تلخ، فردی-مکانی و ارزشی جمعی) تقسیم‌بندی می‌شوند. مؤمنی (۱۴۰۰) در مقاله خودش با عنوان مطالعه تحلیلی یادمان‌های نمادمحور و مفهوم‌محور دفاع مقدس با تأکید بر انتقال ارزش‌ها و خاطرات آن دوران به نسل‌های بعد با استفاده از روش پیمایشی و ابزار پرسشنامه و نرم‌افزار SPSS به این نتیجه رسید که نمادگرایی در هنر دوران دفاع مقدس باعث شد که آن نسل نسبت به آن نمادها شناخت و خاطره ذهنی داشته باشند و نسل زمان دفاع مقدس با توجه به شناخت و حس تعلق آن‌ها به مفاهیم نمادین و حماسی بیشتر یادمان‌های

می‌نماید و نشان می‌دهد که شکل‌گیری فرآیند نشانه‌ای در قالب معنا کارکرد منطقی، خطی، ریاضی‌گون و کارکردی ندارد، بلکه چگونگی هویدا شدن و بروز معنا یا معناسازی جانشین این موارد در نشانه شود. زیرا معناسازی در فرآیند نشانه‌ها جریانی است که در طول آن نشانه دگرگون و پیچیده و جابه‌جا می‌گردد و به فرم و صورت سیال و ناپدیدار سوق پیدا می‌کند. از این‌رو نشانه‌ها در طول معناسازی خویش به نشانه‌های جامع‌تری بدل می‌شوند. بر این اساس می‌توان گفت نشانه معنانشناسی پیش از هرچیز وسیله‌ای علمی است که می‌توان از طریق آن، سازوکارهای شکل‌گیری و تولید معنا را هویدا نمود. در نشانه معنانشناسی برعکس نشانه‌شناسی ساختارگرا و کلاسیک، نشانه‌ها قادرند معنای نوینی داشته باشند و درحقیقت از نشانه‌های مشخص مختص خود با کارکردهای رایج به نشانه‌های نوین و نامعمول با کارکردهایی زیباشناسانه بدل گردند (خزل و همکاران ۱۴۰۰، ۱۴۷). لازم به ذکر است که معنا در فرآیند نشانه‌شناسی زمانی امکان دارد که اشتراکات معنایی بین داده‌های ارسال‌شونده به مخاطب از سمت فرستنده و اطلاعات و مفروضات در حافظه دریافت‌کننده و مخاطب وجود داشته باشد. از این‌رو معنا در علم نشانه‌شناسی اعتبار و پیام و محتوای اثر معمارانه است و علمی است که ساختارهای بنیادین فرآیند معنا را تحلیل می‌کنند و با معانی عقلی سروکار دارند و از این طریق به کنکاش مفهوم محتوایی نشانه‌ها می‌پردازند. معنا در نشانه‌ها به صورت نشانه‌های قراردادی، مفهومی، ازلی و فطری دسته‌بندی می‌شوند که در جدول شماره ۱ تشریح شده‌اند.

استوار است. به این ترتیب که در یک اثر، زمینه تصویر موضوع را تشکیل داده است و افزوده جدید محمول است که به محض اضافه شدن محمول به موضوع یا زمینه، پیام و معنایی استخراج می‌شود که در لایه‌های نهان و زیرینش دارای معناست و از این‌رو مخاطب به سطح جدید معنا دست پیدا می‌کند (میرشاهزاده و همکاران، ۱۳۹۰، ۷). لذا نشانه‌شناسی رهیافتی است که نگاهش به فراگرد معناست و در این میان، انسان به شدت تمایل به معناسازی دارد و معنا از طریق تولید و تفسیر نشانه‌ها از طریق پنج لایه نظام ساخت، نظام محیطی، نظام کالبدی- عملکردی، نظام دسترسی و نظام منظر و طبیعت پیرامونی ایجاد می‌شود (رزاقی و لفافچی ۱۴۰۳، ۹۹۳). ضمن آنکه نشانه‌شناسی دانشی با هدف چگونگی معناییابی نشانه‌ای به صورت صریح و ضمنی و نمادین است و خود نمود عینی از مفهوم یا پدیده‌ای غایب جهت برقراری ارتباط با مخاطب است. رومن یاکوبسن و امبرتو اکو نشانه‌شناسی را برآمده از زبان می‌دانستند. یاکوبسن نشانه‌شناسی را فرایند معنی‌دار شدن براساس متن و اکو نشانه‌شناسی معماری را پدیده‌ای فرهنگی و ابزاری برای برقراری ارتباط با مخاطب معرفی نمود (نژادابراهیمی و همکاران ۱۳۹۷، ۲۸۳). به‌طور کلی در یک اثر دیداری (همچون بنای معمارانه) این نظام‌های نشانه‌ای تصویری‌اند که در تولید معنا نقش ایفا می‌کنند. روابط بینامتنی، درون‌متنی، انواع دلالت‌ها (ضمنی و صریح) و نشانه‌ها (نمادین و نمایه‌ای و شمایی) در خوانش یک اثر و معنابخشی به آن نقش بسزایی دارند (احمدیان باغبادرانی ۱۳۹۷، ۶۸). در این راستا شایان ذکر است که نشانه‌های مسیر را جهت عبور از نشانه به معنانشناسی هموار

جدول ۱. دسته‌بندی نشانه‌ها در فرآیند نشانه‌شناسی از نظر اصالت معنایی (پناهی ۱۴۰۰، ۲۳۰).

دسته‌بندی نشانه‌ها			
قراردادی	مفهومی	فطری	ازلی
درب‌گیرنده موضوعاتی که یادآور و بیان‌کننده مفهوم و رخداد خاص میان تعداد زیادی از انسان‌ها هستند.	خصوصیات تکوینی اشیاء یا پدیده‌ها هستند	نشانه‌ها فطری با معانی مختلف هستند که با توجه به اشاره به استنادش در فرهنگ مشرق زمین مقدس است.	در ادیان الهی برای اثبات وجود خالق هستی استناد به آنها می‌نمایند.

قراردادی، مفهوم، فطری و ازلی دسته‌بندی می‌شوند (پناهی ۱۴۰۰، ۲۳۰). درحقیقت برخورداری از معنا در معماری هر بنا یا شیئی به مضمون بخشیدن ساحت معنوی و حیات‌دار کردن آن است. حال در معماری، معمارانی که به نوع استفاده از فضا برای معنابخشی به نشان‌های معمارانه فضا و المان‌ها اشراف کامل داشته باشند، به‌آسانی قادرند معنا را در آن اثر خلق کنند. لذا می‌توان گفت معماری توسط نشانه‌شناسی بر خلق معنا، ایجاد حس هویت و روانی، ایجاد فضای خاص با

یکی از اصول ارتباط نشانه‌شناسی و اصالت معنا در معماری این است که به عوامل نشانه‌شناختی در شکل‌گیری معنا و برقراری ارتباط با آن‌ها تأکید شود. برای تحقق این امر برخی از نظریه‌پردازان معنا را در اولویت خویش قرار دادند و بیان نمودند که معماری نوعی فعل و انفعالات بصری در برابر معانی زبان‌شناختی است که منجر به یک نتیجه ماحصل از فرآیندهای اجتماعی- فرهنگی می‌شود. از این‌رو نشانه‌ها در فرآیند نشانه‌شناسی براساس اصالت معنایی به دسته‌های

و برون، نمی‌توان یادمان را در زمره آثار معماری یا از طرفی دیگر با قاطعیت آن‌ها را به‌مثابه یک اثر هنری پنداشت. مهم‌ترین تفاوت آثار معماری و هنر از منظر کارکرد در نظر گرفته می‌شود (El-Sharif 2022,79). لازم به ذکر است که یکی از راه‌های بازنمایی فرهنگ و ارزش‌های یک جامعه، هنرهای تجسمی و طراحی معماری یادمان‌های شهدا از طریق به‌کارگیری مفهوم و ارزش‌های نهفته و رایج در آن جامعه است. درحقیقت معماری یادمان‌های شهدا به‌صورت عاملی آموزشی و فرهنگی موجب شناساندن دفاع مقدس به جامعه می‌شود و یاد و خاطره شهدا را زنده نگه می‌دارد. لذا یادمان شهدا باید بتواند این وظیفه را بر عهده گیرد و ارزش‌ها و مفاهیم دوران جنگ را به‌صورت کالبد بنای یادمانی با سنگ، خشت، آجر و سایر مصالح به جلوه درآورد و درحقیقت به حماسه‌سرایی از طریق معماری خویش برای افراد جامعه بپردازد (Torres-Martinez 2018,5). یادمان‌های شهدای دفاع مقدس به‌لحاظ شیوه بیان و پرداخت به موضوع به سه دسته روایت‌محور (بازگویی رویدادها و و گفتن خاطرات از سازماندهی خاطرات و اشاره مستقیم به موضوع) و نمادمحور (بهره‌گیری از نمادهایی که هریک معانی و مفاهیمی را در خودشان دارند) و مفهوم‌محور (تجلی مفهوم و روح معنای نهفته با بیان انتزاعی در کالبد) ارزیابی و دسته‌بندی می‌گردند و نوع تعامل افراد جامعه با آن‌ها طی سال‌های مختلف متفاوت است (مؤمنی ۱۴۰۰، ۲۱۰) که نمونه‌هایی از آن‌ها به‌تفکیک در جدول ۲ ارائه شده‌اند.

عبور و گذر از لایه‌های تاریخی تأثیرگذار بوده است و اثری را به وجود آورده است که در نهایت انتقال و تداعی مفاهیم نهفته در خودش، به مخاطب مفهوم زایش را ایجاد کرده است.

۳-۲. معماری بناهای یادمانی

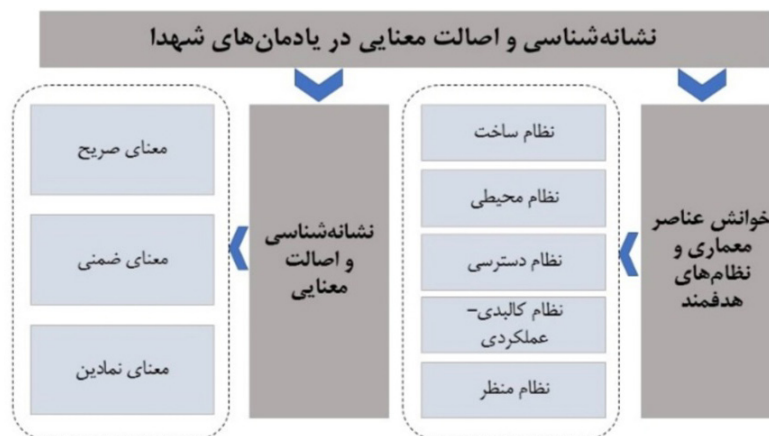
واژه یادمان به‌معنای به یادآوردن جهت هشدار یا اخطار به مردم در زمان حال است و به یادآوری بنای یادبودی می‌پردازد (خواجیه سعید و همکاران ۱۴۰۰، ۴۶). یادمان‌ها نشانه‌های شهری‌اند که توسط انسان به‌صورت نماد اهداف، آرمان‌ها و ایدئال‌های هویتی- فرهنگی ساخته می‌شوند. درحقیقت این یادمان‌ها بناهایی جهت بزرگداشت فرد یا شخصیت یا رخدادی خاص‌اند و در راستای خلق هویت شهری اهمیت دارند (گلزار و خسمیه عسری ۱۳۹۵، ۷۷). شایان به ذکر است که یادمان‌ها به‌خاطر شاخص بودن کالبدی- بصری خویش غالباً به‌عنوان نماد و نشانه‌های شهری در نظر گرفته می‌شوند. ضمن آنکه اگر عملکرد معنایی ثانویه‌ای نیز داشته باشند، از آن‌ها به‌عنوان نشانه‌های فرهنگی- اجتماعی یاد می‌شود. ارتقای یک نماد یا یادمان به نشانه‌ای از فرهنگ و اجتماع یک کشور بر مبنای سطوح معنایی از معانی اولیه تا سمبلیک را در بر می‌گیرد (ترکمن و همکاران ۱۴۰۰، ۷۴۰). به‌شکل کلی یادمان‌ها در ذات خودشان پیوستاری میان عرصه هنر و معماری‌اند. گاهی در قالب یک پیکره اثری هنری می‌شوند، گاهی نیز همراه با فضای درونی با ساختار معماری کارکرد می‌پذیرند (سعیدی ۱۴۰۱، ۶۹). البته این پیوسته بودن، بی‌مرزی میان این دو را آشکار می‌کند؛ چنانچه در برخی نمونه‌ها علی‌رغم وجود درون

جدول ۲. نمونه‌هایی از یادمان‌های شهدا در سه دسته روایت‌محور، نماد محور و مفهوم محور (نگارندگان)

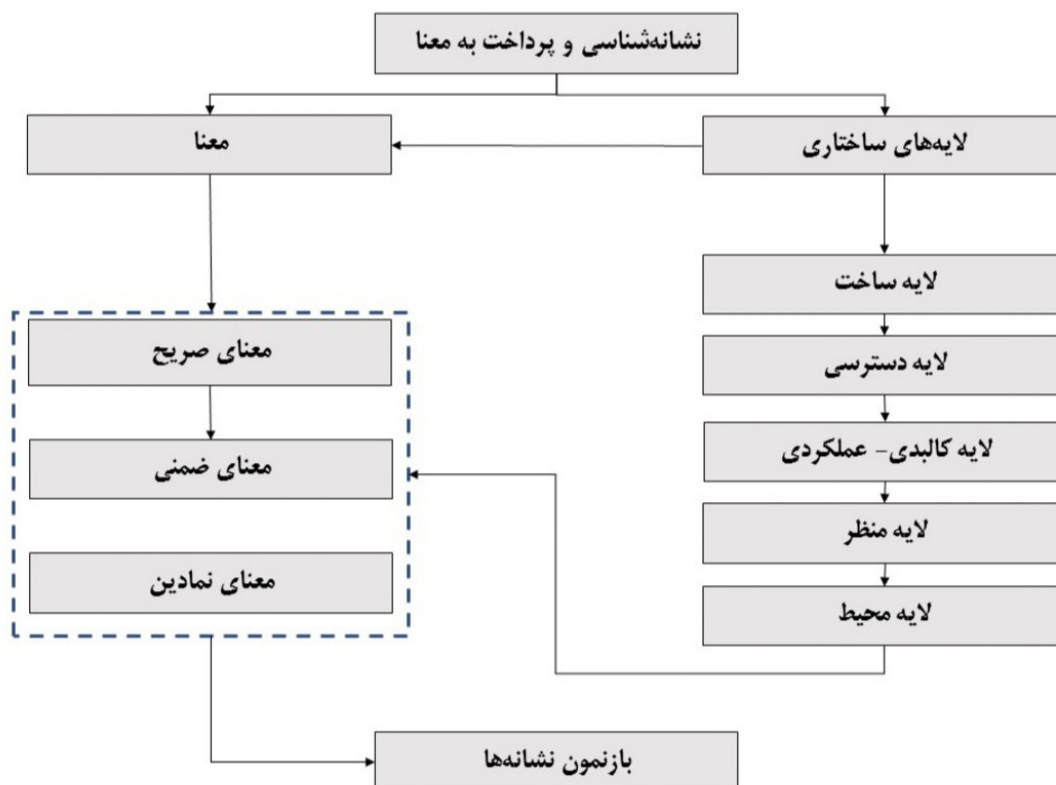
شیوه بیان و پرداخت		
روایت محور	نماد محور	مفهوم محور
 یادمان شهدای شهر تهران	 یادمان باغ موزه دفاع مقدس همدان	 یادمان شهدای نور
 یادمان شهدای شهر تهران	 یادمان شهدای حج در بهشت زهرا (س)	 یادمان شهدای دانشگاه آزاد اسلامی قم

اساس دیاگرام نشانه‌شناسی و اصالت معنایی در یادمان‌های شهدا که در پژوهش حاضر به تحلیل و واکاوی آن‌ها پرداخته می‌شود، در تصویر ۱ و مدل مفهومی پژوهش در رابطه با لایه‌های ساختاری و معنا در تصویر ۲ ارائه شده‌اند.

به‌طور کلی یادمان‌ها علاوه بر وجه کارکردی، وجه معنایی در فرم از منظر نشانه‌شناسی و دلالت نیز دارند (فرزین و براتی ۱۳۹۵، ۱۱۵). با توجه به آنکه پژوهش حاضر به نشانه‌شناسی و اصالت معنایی می‌پردازد، یادمان‌های این پژوهش در گونه سوم، یعنی مفهوم‌محور قرار دارند و بر این

تصویر ۱. دیاگرام نشانه‌شناسی و اصالت معنایی در یادمان‌های شهدا (نگارندگان)

تصویر ۲: دیاگرام مدل مفهومی پژوهش (نگارندگان)

۴. روش تحقیق

پژوهش حاضر یک مطالعه کیفی- کمی است که در بخش کیفی پژوهش، از روش نشانه‌شناسی تحلیلی با شیوه جمع‌آوری اطلاعات به شیوه کتابخانه‌ای بهره گرفته است. در بخش مفاهیم و دیدگاه‌های نظری و مطالعات پیشین صورت گرفته از روش تحقیق توصیفی استفاده شده است. در این روش ابتدا مقالات و کتب معتبر خارجی و داخلی سنجش شدند و سپس با به‌کارگیری تکنیک فیش‌برداری، محتویات مناسب و کارآمد از آن‌ها استخراج و ساختار محتوایی بخش‌های تئوری تدوین گردید. سپس از روش تحلیلی در بررسی نشانه‌شناسی و اصالت معنایی یادمان‌های شهدای امام حسین علیه‌السلام و دانشگاه علوم تحقیقات پونک استفاده شده است. در این راستا برای مدون نمودن تحلیل‌های انجام‌شده، کلیات و ساختار یادمان‌های منتخب پژوهش در پنج نظام (محیطی، ساخت، دسترسی، کالبدی- عملکردی و منظر) انجام گرفته است و مفاهیم نشانه‌های به‌کاررفته در یادمان‌های شهدا استخراج شدند و بعد از آن با دسته‌بندی اولیه، مفاهیم نهفته در یادمان‌ها در سطوح معنای صریح، ضمنی و نمادین بیان شدند. شایان ذکر است که جامعه آماری پژوهش، یادمان شهدای گمنام در دانشگاه امام حسین علیه‌السلام و دانشگاه علوم تحقیقات پونک انتخاب شدند که تمامی اطلاعات معماری و تصاویر کامل از آن‌ها در دسترس بودند و در قیاس با دیگر یادمان‌های شهدای شهرهای ایران معانی ضمنی بیشتری دارند. بر این اساس شیوه نمونه‌گیری از میان یادمان‌های شهدای شهر تهران به‌صورت نمونه‌گیری هدفمند انجام شده است.

در بخش کمی پژوهش، از روش ارزیابی سوارا استفاده شده است که روشی چندشاخصه است و از نظر خبرگان اهمیت بالایی دارد تا به این صورت بتوان مبتنی بر اصالت خبرگان، به پرسشنامه‌ها پاسخ داد. بر این اساس پرسشنامه پژوهش در قالب ۱۰ سؤال به تفکیک مبتنی بر ساختار لایه‌های ساختاری نشانه‌شناسی و پرداخت به معنا برای هر دو یادمان شهدای منتخب پژوهش، با استفاده از طیف لیکرت طراحی شد و از خبرگان درخواست شد تا به سؤالات پاسخ دهند. جامعه آماری این دسته از خبرگان را تعداد ۳ نفر از صاحب‌نظران حوزه معماری و آشنا با یادمان‌های شهدای دانشگاه علوم و تحقیقات پونک و دانشگاه امام حسین علیه‌السلام تشکیل داده‌اند و نمونه‌گیری از میان این خبرگان به‌صورت هدفمند انجام شده است. در ابتدای این روند، خبرگان منتخب پژوهش معیارها را به ترتیب اهمیت مرتب نمودند و به آن‌ها رتبه دادند. در آخر نیز معیارهای بیان‌شده براساس طیف لیکرت ۵ مرحله‌ای رتبه‌بندی شدند.

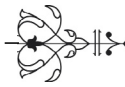
۵. معرفی و تحلیل یادمان‌ها

۵-۱. یادمان شهدای گمنام دانشگاه امام حسین

علیه‌السلام

این یادمان با قرارگیری در محور اصلی دانشگاه امام حسین علیه‌السلام در همجواری مسجد این دانشگاه به شأن شهیدان گمنام ارزش والایی داده است. در طرح این یادمان گنبدی برگرفته از معماری ایرانی و همچنین اخذشده از گنبد مسجد و در جهت قدسیت آن، روی پایه (یا همان هشتی زیر گنبد) به‌صورت معلق قرار گرفته است تا به این صورت آسمانی بودن شهیدان و اقتدار در حال صعود و پرواز شهیدان را نشان دهد و از نشان دادن بُعد مادی و زمینی آن‌ها جلوگیری نماید. ضمناً هشتی زیر گنبد بیانگر مضمون هشت سال دفاع مقدس شهیدان ایران است. وجود فرم طاقی شکل به‌رنگ سبز تیره که این گنبد و پایه‌اش را در بر گرفته است و نمادی دیگر از معماری ایرانی اسلامی است، این نکته را یادآور می‌شود که شهیدان همواره اسطوره‌های قدسی فرهنگی و ملی کشورند. استفاده از رنگ کرم و آبی که نماد هویت معماری ایرانی اسلامی است، در گنبد مسجد جاودانگی و پاکی و طهارت را نشان داده است و بهره‌مندی از رنگ سبز در نشانه‌ها و ستون کلی این یادمان نشانه‌ای از پیروی شهیدان از فرهنگ عاشورا و انتظار آن‌ها برای شهید شدن و دنبال نمودن این مهم نشان می‌دهد.

در طرح این بنای یادمانی توجه به بستر و فضای پیرامون طرح و استفاده از نمادی برای یادآوری حضور شهیدان از اصلی‌ترین مؤلفه‌های ذهنی معمار این بنا بود. برای رسیدن به این یادمان می‌بایست از چهارده پله به‌فرم هشت‌ضلعی عبور نمود که این چهارده پله نشانه و نمادی از چهارده معصوم‌اند که در پیوند با فرم هشت‌ضلعی و فضای سبز پیرامونی، اسطوره بهشت را در سیر مسیر اهل‌بیت علیه‌السلام نشان داده است. از این‌رو مخاطب این یادمان با عبور از سلسله‌مراتب ورودی فرصتی را جهت مکث و تأمل پیدا می‌کند تا به قدسیت و مقام و پاکی شهیدان پی ببرد (شکل ۳). طرح این یادمان همچون دیواره‌ای منحنی شکل (طاق‌مانند) است که گویی در اثر نشان اسطوره بودن شهیدان و قدسی بودن آن‌ها را درون خود قرار داده است (گنبد نمادی از ملکوتی بودن و عالم کثرت و زمین است). دیواره‌های این طاق در میانه خودشان با همان فرم طاق همچون فخرمدین و شناسیل توخالی شده‌اند تا مزار شهیدان را نشان دهند و به‌نوعی نشانگر سیر به عالم سلوک و آزادی مطلق در جهان مینویی باشند و به این طریق، نماد و نشانه اسطوره جاودانگی شهیدان را نشان دهند و به تبیین وجه قدسی این یادمان در راستای الگوی محراب مساجد

ادراک در وهله نخست به صورت بصری و با حرکت در فضا رخ می‌دهد، مخاطب این یادمان با قرارگیری در فضای سبز دانشگاه و همجواری با مسجد کنار یادمان و مشاهده نخستین کالبد و شکل کلی این یادمان، به وجه مقدس‌گونه آن پی می‌برد و در ادامه با حرکت به سمت یادمان و مشاهده جزئیات آن، لایه‌های نهان و بالاخص فرم شمسه توخالی بر چوب در میانه جداره‌ها را می‌بیند. از این طریق معنای قدسی بودن این یادمان و جاودانگی شهیدان را در ذهنش تداعی می‌نماید و با ورود به فضای روی پله‌ها یا همان صفه یادمان و دیدن مقبره‌های درونش، عملکرد این یادمان را درک می‌نماید. در حقیقت اینجاست که نظام منظر که «تصویری با ذهنیت و معنا می‌باشد» (ماهان و منصوری ۱۳۹۶، ۲۶) مخاطب را به محیط زیست پیرامونی و طبیعت سبز اطراف سوق می‌دهد تا تمثیلی از فضایی بهشت‌گون و مقدس را در ذهنش تداعی کند و غالباً در نظام منظر وجه تزئینات مطرح است.

(دعوت به زیارت) را یادآور می‌شود. پس مرتبه پیوند کثرت به وحدت است و آزادی شهیدان را به خاطر می‌آورد.

۱-۱-۵. لایه‌های ساختاری نشانه‌شناسی در یادمان شهدای گمنام دانشگاه امام حسین علیه‌السلام
همان طور که بیان شد، لایه‌های ساختاری نشانه‌شناسی در راستای رهیافت به معنا در پنج نظام ساخت، کالبدی- عملکردی، منظر، دسترسی و محیط برای استخراج دلالت‌های معنایی و اصالت معنا اهمیت دارند که در ادامه به این موارد در یادمان شهدای گمنام دانشگاه امام حسین علیه‌السلام پرداخته شده است. از آنجایی که «منظور از نظام ساخت، نظام بهره‌مندی از مصالح در جهت احداث بناست» (حمه‌جانی ۱۳۹۷، ۳۴)، مصالح استفاده‌شده در یادمان شهدای گمنام دانشگاه امام حسین (ع)، مصالح سنگی است که به علت پایداری در محیط و اقلیم منطقه انتخاب شده است. در لایه کالبدی- عملکردی که مبتنی بر ادراک مخاطب است و این

تصویر ۳. یادمان شهدای گمنام دانشگاه امام حسین (ع)

تصویر ۴. مسیر دسترسی به یادمان شهدای گمنام دانشگاه امام حسین (ع)

در رابطه با نظام دسترسی به این یادمان نیز می‌توان اذعان نمود که دسترسی به این یادمان که در دانشگاه واقع شده است، از ورودی دانشگاه و در محور اصلی مسیر پیاده امکان‌پذیر است (تصویر ۴). به این خاطر که «نظام محیطی از طریق عوامل فیزیکی اثر به انعکاس ارتباطات و تعاملات مخاطبین با اثر می‌پردازد» (پناهی و همکاران ۱۴۰۰، ۹۰۴۳)، در یادمان شهدای دانشگاه امام حسین علیه‌السلام، در حقیقت همان فضای دانشگاه که مملو از گیاهان و پوشش گیاهی متنوع است و این یادمان در درون این فضا قرار گرفته است، همراه با فرم هشتی صفه زیرین رخ داده است که به شاخص شدن این یادمان کمک نموده است و به ایجاد کشش محیطی منجر شده است.

۵-۱-۲. فرآیند نشانه‌شناسی و معنا در یادمان شهدای گمنام دانشگاه امام حسین(ع)

با توجه به مطالب بیان‌شده، در این گام به کدگذاری نشانه‌ها به معنای سطوح صریح و ضمنی و نمادین پرداخته

شده است. در آغاز با توجه به لایه‌های مطرح‌شده در نظام نشانه‌شناسی و مشخص شدن لایه‌ها، عناصری که بازنمون نشانه‌های این یادمان‌اند استخراج شدند و نتایج در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳. تبیین بازنمون نشانه‌ها در لایه‌های ساختاری نشانه‌شناسی و پرداخت به معنا در یادمان شهدای گمنام دانشگاه امام حسین(ع)

معنای نمادین	معنای ضمنی	معنای صریح	یادمان شهدای گمنام دانشگاه امام حسین(ع)	لایه‌های ساختاری نشانه‌شناسی و پرداخت به معنا
-سیر به عالم سلوک با ورود نور، خالی کردن جداره‌ها و تغییر مصالح. -صلابت و استواری در عین لطافت و نرمی -تداعی کردن صریح مقدس -خوانایی	-وحدت در عین کثرت -عدم تجانس و هماهنگی با محیط اطراف -نمایش اقتدار شهیدان با یافت سنگ تامل و تذکر با قراردادن پله برای مخاطب -توسل به چهارده معصوم -دنبال نمودن مسیر شهیدان عاشورا	-صلابت و استواری شهیدان -قداست شهیدان -جاودانگی شهیدان و صلابت آن‌ها	-مصالح اصلی، استفاده از سنگ -استفاده از سنگ فرش در صفا زیرین(پله) -استفاده از رنگ کرم، آبی و سبز	لایه ساخت
	-رویت پذیری -جزئی از بستر بودن	دید راحت از بیرون سهولت دسترسی و حرکت آسان	عدم ایجاد مرزبندی بین محوطه دانشگاه، مسجد و یادمان دسترسی به یادمان تنها از محور اصلی مسجد دانشگاه	لایه دسترسی
-تصویر نمادین از مردان خدا -جهان مبتنی بر آزادی از قید دنیا -وحدت در عین کثرت -تمثیلی از سیر به سلوک -حرکت و پرواز به ابدیت -معنای نمادین حیات و زندگی -ارزش و مقام والای شهیدان	-اتصال کثرت به ذات باری حق -آزادی از حریم دنیا -استواری عقیده در پیروی از دیگر شهدای ارزش‌های والای ایران زمین -زنده نگه داشتن یاد شهدا -اسطوره‌های دفاع مقدس -نمایش اقتدار شهیدان با یافت سنگ -روایت واقع‌گرایانه از ارزش‌های دفاع مقدس	-تشابه و یکسان بودن -بکارگیری احجام خالص و ساده هندسی اماکن قدسی -هم‌چون مسجد و آرامگاه -نزدیکی و هم‌جواری شهدا به ذات باری تعالی،	-وجود تقارن در یادمان و حجم کلی -استفاده از فرم گنبد و طاق در جهت تبیین ملی بودن فرهنگ معماری ایرانی اسلامی -استفاده از سنگ	لایه کالبدی- عملکردی
-صلابت و استواری در عین نورانیت و لطافت درونی شهدا. -ارزش و مقام والای شهیدان	-قدسی نشاندادن شهدا و ارزش و مقام والای شهیدان	-اشاره به اماکن متبرکه	-استفاده از تورفتگی‌های با فرم شمشه -استفاده از فرم هشت ضلعی برای پله	لایه منظر
-پایداری و جاودانگی حتی با گذر زمان و نبود نام آن‌ها.	-توجه به مسائل اقلیمی و هماهنگی با اطراف، بالاخص مسجد هم‌جوار این یادمان	-حداکثر استفاده از نور و سایه با توجه به توخالی بودن جداره طاق و دو وجه یادمان	-قرارگیری در میانه فضای سبز	لایه محیط

یادمان با سه پله از سطح زمین جدا شده است تا مکانیت یادمان و اسطوره شهدا را با متمایزسازی از فضا و افراد هویدا سازد و بر قدسی بودن و اسطوره بودن شهیدان بیفزاید. شایان ذکر است که در جلوی محور اصلی ورود به این یادمان، حوض وسیعی قرار گرفته است و بر پاکی و قداست یادمان افزوده است؛ چراکه خود آب نماد پاکی و طهارت است و با هم‌جواری با فضای سبز و پوشش گیاهی اطراف، فضایی بهشت‌مانند را رقم زده است، آنچنان‌که شهیدان در بهشت‌اند و جاودان شده‌اند. در طراحی این یادمان از اصول معماری

۵-۲. یادمان شهدای گمنام دانشگاه علوم و تحقیقات پونک

این یادمان به ارتفاع ۱۶ متر در محور انتهایی دانشگاه علوم و تحقیقات پونک مکان‌یابی شده است (شکل ۶). طرح این یادمان به صورت پوسته سنگی متشکل از قطعات سنگی یکپارچه با میانجی‌گری شبکه‌های لوزی شکل با طرح اسلیمی به رنگ‌های طلایی و آبی به صورت چرخشی حول یک محور است و در حد فاصل پایه‌های سنگی قطعات مستطیل‌شکلی با طرحی از اسامی متبرکه درون دایره نوشته شده است. این

۵-۲-۱. لایه‌های ساختاری نشانه‌شناسی در یادمان

شهادی گمنام دانشگاه علوم و تحقیقات پونک

همان طور که بیان شد، لایه‌های ساختاری نشانه‌شناسی در راستای رهیافت به معنا در پنج نظام ساخت، کالبدی-عملکردی، منظر، دسترسی و محیط برای استخراج دلالت‌های معنایی و اصالت معنا اهمیت دارند که در ادامه به این موارد در یادمان شهادی گمنام دانشگاه علوم و تحقیقات پونک پرداخته شده است. مصالح استفاده‌شده در این یادمان مصالح سنگی است که به علت پایداری در محیط انتخاب شده است. در لایه کالبدی-عملکردی که به ادراک مخاطب وابسته است، مخاطب با دیدن این یادمان در فضای سبز هرچند اندک اطراف و حوض وسیع آب در محور اصلی این یادمان و شیب ملایمی که از ابتدای طرح این یادمان تا رسیدن به حجم اصلی وجود دارد، به تأمل و تفکر می‌پردازد و فارغ از قدسیت این یادمان، به آرامش روحی دست پیدا می‌کند تا آماده مراسم آیینی گردد. در این فضای بیرونی، مخاطب با دیدن جزئیات جداره‌ها، همچون فرم شمشه، کاربندی‌ها، رنگ آبی و طلایی در نقوش و طرح‌های اسلامی، لایه‌های نهانی مانند اسطوره بودن و جاودانگی شهیدان در ذهنش نقش می‌بندد و همواره به این فکر است که یاد این شهیدان تا ابد جاودان خواهد ماند. در ادامه، وی با بالا رفتن از پله‌ها، آشفستگی‌ها و وابستگی‌های دنیای مادی‌اش را رها می‌نماید و با پا گذاشتن در فضای داخل این یادمان که تجلی گنبدخانه مساجد را برای او می‌نماید، خلوص و پاکی طینت پیدا می‌کند. حال مخاطب با ورود به زیر فضای این یادمان یا همان قسمت مقبره، در تاریکی قرار می‌گیرد و دیگر آن روشنایی مطلق در فضا وجود ندارد. از این رو معنای سیر از روشنایی به تاریکی برای وی تجلی پیدا می‌کند. اما با دیدن دو قبر درون این یادمان و نورپردازی مصنوعی به رنگ آبی بر روی آن‌ها این معنا هویدا می‌شود که اگر چه فضای داخلی در تاریکی است، فقط این دو قبر به واسطه شهیدان می‌درخشند و نورانیت تام دارند (تصویر ۷).

در نظام منظر این یادمان با محوریت حوض وسیع آب و باغچه‌های اطراف گویی این یادمان بخشی از طبیعت پیرامونی یا همان باغ و بهشت اطرافش شده است و برگرفته از آن است، نه فضایی متمایز و جدا و این امر همان نظام محیطی این یادمان را ایجاد کرده است تا برعکس دیگر یادمان‌ها که یادآور حزن و اندوه است، فضایی شاد و آرامش‌دهنده باشد. نظام دسترسی به این یادمان نیز از ورودی اصلی دانشگاه و ورود به مسیر فرعی و در کناره خروج صورت می‌گیرد تا به این طریق مرز و حریم اصلی و فرعی ورودی این یادمان حفظ شود (تصویر ۸).

سنتی-اسلامی علاوه بر حجم و کلیت، در پیرایش نیز با استفاده از خطوط آبی‌رنگ و فرم اسلیمی به‌رنگ طلایی بهره گرفته شده است که نمادی از معماری قدسی ایرانی و نشانه هویت معماری ایرانی‌اسلامی است (تصویر ۶).

تصویر ۵. مکانیابی یادمان شهادی گمنام در دانشگاه علوم و تحقیقات پونک

تصویر ۶. یادمان شهادی گمنام در دانشگاه علوم و تحقیقات پونک

تصویر ۸. منظر یادمان شهدای گمنام در دانشگاه علوم و تحقیقات پونک

تصویر ۷. فضای داخلی یادمان شهدای گمنام در دانشگاه علوم و تحقیقات پونک

در آغاز با توجه به لایه‌های مطرح‌شده در نظام نشانه‌شناسی و مشخص شدن لایه‌ها، عناصری که بازنمون نشانه‌های این یادمان‌اند استخراج شدند و نتایج در جدول ۴ ارائه شده است.

۲-۲-۵. فرآیند نشانه‌شناسی و معنا در یادمان شهدای گمنام دانشگاه علوم و تحقیقات پونک
با توجه به مطالب بیان‌شده، در این گام به تبیین نشانه‌ها به سطوح معنایی صریح و ضمنی و نمادین پرداخته شده است.

جدول ۴. تبیین بازنمون نشانه‌ها در لایه‌های ساختاری نشانه‌شناسی و پرداخت به معنا در یادمان شهدای گمنام دانشگاه علوم و تحقیقات پونک

معنای نمادین	معنای ضمنی	معنای صریح	یادمان شهدای گمنام دانشگاه علوم و تحقیقات پونک	لایه‌های ساختاری نشانه‌شناسی و پرداخت به معنا
- سیر به عالم سلوک - صلابت و استواری در عین لطافت و نرمی - بی‌الایشی و سادگی - صداقت و سادگی	- معنای شهید در قرآن - زنده بودن - جاودانگی - شاد بودن - عروج به آسمان	- صلابت و استواری شهیدان - سبک بودن - وسیع و گسترده بودن در دنیا	- مصالح اصلی، استفاده از سنگ - استفاده از سنگ فرش در صدف زیرین - استفاده از رنگ طلایی و خطوط آبی - لاجوردی	لایه ساخت (شمایی، نمایه‌ای و نمادین)
- خوانایی - عدم صلبیت و سنگینی - صداقت و سادگی	- جزئی از بستر بودن - خاکی بودن و سهولت دسترسی	- دید راحت از فضای عبور و مرور به یادمان. - هویت ایرانی- اسلامی	- ایجاد مرزبندی بین محوطه دانشگاه و یادمان - دسترسی به یادمان از محور فرعی دانشگاه	لایه دسترسی (نمایه‌ای و نمادین)
- وحدت در عین کثرت - تمثیلی از سیر به سلوک - حرکت و عروج به ابدیت - معنای نمادین حیات و زندگی - ارزش و مقام والای شهیدان - از بین رفتن دنیای مادی - صداقت و سادگی	- برخاسته از زمین و بالارونده - رسیدن به افلاک و عروج به آسمان (در تجلی فرمی)	- نماد هویت ایرانی - نزدیکی و همجواری شهدا به ذات باری تعالی. - خلوص - عدم وابستگی به دنیای مادی - عدد کیهانی و مقدس یاد آور مدت زمان به طول انجامیدن دفاع مقدس - گمنام بودن شهدا	- برگرفته از فرم و گره شمس - استفاده از رنگ طلایی، سفید و آبی - لاجوردی - استفاده از سنگ - کاهش ماده مبتنی بر حجم توخالی و فرم تو خالی طاق - استفاده از عدد ۸ برای ۸ سال دفاع مقدس	لایه کالبدی- عملکردی (شمایی، نمایه‌ای و نمادین)
- صلابت و استواری در عین نورانیت و لطافت درونی شهدا. - ارزش و مقام والای شهیدان	- قدسی نشان دادن شهدا و ارزش و مقام والای شهیدان	- اشاره به گمنام بودن شهدا مقدس - قدسیت و هویت ایران زمین - صلابت و استواری	- استفاده از حروف فارسی روی سنگ‌ها بدون اشاره به نامی خاص - استفاده از فرم شمس	لایه منظر (شمایی و نمادین)

معنای نمادین	معنای ضمنی	معنای صریح	یادمان شهدای گمنام دانشگاه علوم و تحقیقات پونک	لایه‌های ساختاری نشانه‌شناسی و پرداخت به معنا
-پایداری و جاودانگی حتی با گذر زمان همچون نام شهیدان - پاک، تطهیر و قدسیت	-عدم تجلی معنای حزن و ناراحتی و بالعکس تجلی معنای شادبودن	- آرامش بخش - نماد پاکی و طهارت - تجلی گر بهشت	-قرارگرفتن در فضای سبز در مجاورت حوض وسیع آب	لایه محیط (شمایی و نمادین)

شهدا مبتنی بر نشانه‌شناسی و اصالت معنایی انجام‌شده، در این مرحله به تبیین شباهت‌ها و تفاوت‌های این دو یادمان در قالب مطالب مطروحه در جدول ۵ پرداخته شده است.

۳-۵. مقایسه یادمان های شهدا در دانشگاه امام حسین (ع) و دانشگاه علوم تحقیقات
با توجه به یافته‌های به‌دست‌آمده از تحلیل یادمان‌های

جدول ۵. شباهت‌ها و تفاوت‌های نهفته در یادمان‌های شهدای دانشگاه امام حسین علیه اسلام و دانشگاه علوم و تحقیقات پونک

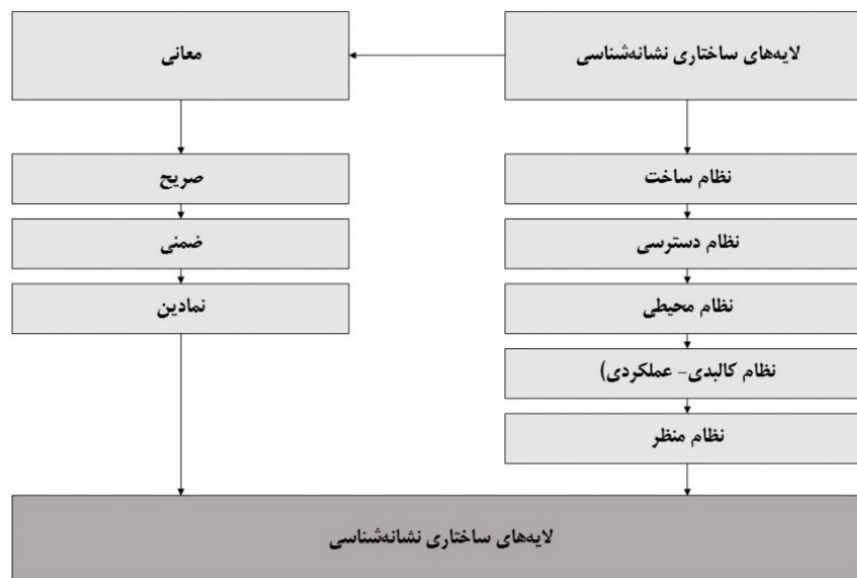
یادمان‌ها	شباهت‌ها	تفاوت‌ها
یادمان دانشگاه امام حسین علیه السلام و دانشگاه علوم و تحقیقات پونک	فرم برگرفته از معماری ایرانی. استفاده از رنگ‌های سفید و آبی که نماد معماری ایرانی هستند. استفاده از رنگ سبز در پایه یادمان برای نشان دادن فرهنگ عاشورایی. قرار دادن و مکانیت یادمان در فضایی بهشت گون و باغ مانند جهت نشان دادن اسطوره بهشت و سیر مسیر اهل بیت علیه اسلام. ساختاری یک شکل در نظام محیطی، عملکردی- کالبدی، ساخت، منظر و دسترسی در هر دو یادمان	استفاده از گنبد معلق برای نشان دادن اقتدار شهیدان و آسمانی بودن آن‌ها در یادمان شهدای امام حسین علیه اسلام. استفاده از هشتی در زیرگنبد برای نشان دادن هشت سال دفاع مقدس در یادمان شهدای امام حسین علیه اسلام و عدد ۸ در یادمان شهدای دانشگاه پونک استفاده از رنگ سبز در پایه یادمان برای نشان دادن فرهنگ عاشورایی در یادمان شهدای امام حسین علیه اسلام. در یادمان دانشگاه علوم و تحقیقات پونک نام شهیدان که با خط نوشته شده است که در یادمان دانشگاه امام حسین علیه اسلام این مهم وجود ندارد.
یادمان‌ها	معنایی (ضمنی، صریح و نمادین)	تفاوت‌ها
یادمان دانشگاه امام حسین علیه السلام و دانشگاه علوم و تحقیقات پونک	نشانه‌ای از اسطوره جاودانگی، بهشت. نشان دادن سیر به عالم سلوک پیوند کثرت به وحدت صلابت و استواری شهیدان صداقت، بی آلشی و پاکی شهیدان. قدسی بودن نام شهیدان	در یادمان شهدای دانشگاه امام حسین، معنای نمادین حرکت و پرواز به ابدیت مبتنی بر معلق بودن فرم زیر گنبد نشان داده شده است، که در یادمان دانشگاه پونک این مهم اتفاق نیافتاده است.

تحلیل ۱۰ سؤال پرسشنامه مشخص گردید که در یادمان شهدای دانشگاه امام حسین علیه‌السلام، از میان لایه‌های ساختاری- نشانه‌شناسی و پنج نظام مختص به آن، لایه ساخت بالاترین وزن و اولویت را دارد و لایه عملکردی-کالبدی در رتبه دوم واقع شده است. این در حالی است که لایه محیطی در پایین‌ترین رتبه واقع شده است (جدول ۷). همچنین همین روش در یادمان شهدای دانشگاه علوم و تحقیقات پونک نیز نشان داد که لایه ساخت و عملکردی-کالبدی رتبه‌های اول و دوم را با توجه به وزن بالای خود دارند و لایه محیط پایین‌ترین وزن را داراست (جدول ۸). از این رو می‌توان اذعان نمود که

۶. ارتباط لایه‌های ساختاری نشانه‌شناسی و پرداخت به معنا، به روش کدگذاری باز
در بخش اول پژوهش، دستیابی به شاخصه‌های کیفی از طریق توصیف و تفسیر یادمان‌های منتخب پژوهش انجام گرفت و شاخص‌های به‌دست‌آمده مبتنی بر تکنیک داده‌بنیاد به‌شیوه کدگذاری باز انجام شد و توسط کدهای به‌دست‌آمده، داده‌ها و شاخص‌ها ارزیابی شدند. این شاخص‌ها با استفاده از روش سوارا و از طریق پرسشنامه صورت گرفت و وزن‌دهی و ارزیابی شاخص‌ها از این روش انجام شد (تصویر ۹).
در این بخش از پژوهش با استفاده از روش سوارا و

عوامل عملکردی نمود پیدا کرده است که غالباً از الگوهای معماری ایرانی اسلامی گرفته شده است. لذا از میان این پنج نظام، دو نظام ساخت و عملکردی-کالبدی از اهمیت بسیاری در جهت معناسازی یادمان‌های شهدا برخوردارند.

فرآیند ساختاری نشانه‌شناسی مبتنی بر پنج نظام (ساخت، محیطی، منظر، عملکردی-کالبدی و دسترسی) در وهله اول در طرح و معماری یادمان‌های شهدا از طریق لایه ساخت مبتنی بر مصالح و دیگر عوامل کالبدی و سپس از طریق

تصویر ۹. نمودار ارتباطی پژوهشی شامل موارد مرتبط با لایه‌های ساختاری نشانه‌شناسی و معنا (نگارندگان)

جدول ۷. اوزان شاخص‌های لایه‌های ساختاری نشانه‌شناسی در یادمان دانشگاه امام حسین علیه‌السلام (نگارندگان)

کد	لایه ساخت	لایه دسترسی	لایه عملکردی-کالبدی	لایه محیطی	لایه منظر
میانگین امتیازات	۴/۹۳۳	۴/۰۶۷	۴/۷۰۰	۳/۷۶۷	۴/۳۰۰

جدول ۸. اوزان شاخص‌های لایه‌های ساختاری نشانه‌شناسی در یادمان دانشگاه علوم و تحقیقات پونک (نگارندگان)

کد	لایه ساخت	لایه دسترسی	لایه عملکردی-کالبدی	لایه محیطی	لایه منظر
میانگین امتیازات	۴/۷۵۱	۴/۲۳۸	۴/۶۳۴	۳/۶۸۴	۴/۶۵۴

شهدا در ایران هریک به‌زبانی معمارانه در بستری از نشانه‌ها، حماسه هشت سال مقاومت و پایداری در برابر دشمن را بیان می‌دارند. بر این اساس امروزه طراحی یادمان‌های شهیدان از منظر نشانه‌های نهفته در انتقال معانی و به‌نوعی برخورداری از اصالت معنایی اهمیت دارد و غالباً این مهم در یادمان‌های مفهوم‌محور رخداد پیدا می‌کند. حال در نظام نشانه‌شناسی و اصالت معنای یادمان‌های شهدا، نظام‌های نشانه‌شناسی در لایه‌های مختلف دسترسی، کالبدی-عملکردی، محیطی، منظر، و نظام ساخت از اهمیت برخوردارند؛ چراکه هریک

۷. نتیجه‌گیری

هنر معماری و به‌طور کلی آثار معماری، هنری آمیخته از معنا و نشانه‌اند که برحسب کالبد و ساختار، یکی بر دیگری ارجحیت پیدا می‌کند. میان آثار هنری حاوی نشانه و برخوردار از اصالت معنا در سرزمین ایران، یادمان‌های شهدای دفاع مقدس جایگاهی ویژه دارند؛ چراکه این بناها وظیفه سنگینی در گفتن و بازنمود ارزش‌های فرهنگی و ملی و هویتی سرزمین دارند و حماسه‌های ملت ایران و دلاوری‌های شهیدان را بازنمایی می‌کنند. به‌طور کلی اصالت معنایی یادمان‌های

سطوح مطرح‌شده مبتنی بر دیدگاه و فرهنگ و اعتقادات و باورهای معمار این دو یادمان بوده است تا ذات شهیدان و اصالت و پایداری آن‌ها در دفاع از میهن را از طریق عوامل ساختاری و کالبدی به هویت و فرهنگی ایرانی پیوند عمیق بزنند. این پیوند و اسطوره بودن شهدای ایران‌زمین را همراه با وجه جاودانگی آن‌ها در نظام‌های نشانه‌شناسی از مسیر دسترسی که ورود به یادمان است، نشان دهد و سپس با ورود به منظر و محیط پیرامون و در انتها حجم اصلی یادمان و کالبدش به پایان برسد (تصویر ۱۰).

از این نظام‌های نشانه‌شناسی لایه‌هایی از معنای صریح و ضمنی و نمادین دارند که توسط نشانه‌های نهفته در خویش به بازنمود این موارد پرداخته‌اند: اولویت دادن به حرکت مخاطب در محوطه باز منظر در محیط و بستر یادمان؛ ارتباط فرهنگی و معنایی یادمان‌های شهدا با ویژگی‌های فرهنگی و هویتی جامعه؛ پیوستگی با اسطوره شهیدان و مضامین عرفانی حامل پرواز و جاودانگی. لذا می‌توان اذعان نمود که در یادمان‌های شهدای دانشگاه امام حسین علیه‌السلام و دانشگاه علوم تحقیقات پونک، نشانه‌شناسی و اصالت معنا در نظام‌ها و

نشانه‌شناسی و اصالت معنایی در آثار معماری: با نگاهی به یادمان‌های شهدای دانشگاه امام حسین علیه السلام و علوم تحقیقات پونک تهران	معنای صریح	معنای ضمنی	معنای نمادین
	نشانه‌شناسی و اصالت معنا		
نشانه‌های معناداری از بیرون و درون به یادمان و مخاطب	انتقال مفاهیم از طریق نشانه‌ها در پنج لایه نظام ساخت، عملکردی- کالبدی، دسترسی، منظر و محیط		
	تداعی‌کننده ضریح اماکن قدسی همچون مساجد و آرامگاه‌های ایران زمین		
	-صلابت و استواری در عین نورانیت و لطافت درونی شهدا. -ارزش و مقام والای شهیدان. -پایداری و جاودانگی حتی با گذر زمان همچون نام شهیدان.		
	- پاکی، تطهیر و قداست و اسطوره‌بودن. - ادامه دادن راه اهل بیت علیه اسلام و فرهنگ عاشورایی		
ادراک مضامین و معانی نهفته در یادمان کالبد یادمان و نظام ساخت	ارتباط میان مخاطب و ذهنیت معمار در رابطه با شهدا		
	رابطه‌ای پیوسته از کنش‌های متقابل		

تصویر ۱۰. نمودار تبیین یافته‌ها (نگارندگان)

ایجاد کشش محیطی شده است. ضمن آنکه پاکي و اسطوره بودن و فرهنگ عاشورایی نیز در این یادمان با استفاده از رنگ‌پردازی و فرم کلی یادمان (طاق و گنبد معلق) نشان داده شده است. این در حالی است که در یادمان دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات پونک، مجدداً طرح پله یا همان صفة این یادمان به متمایزسازی شهدا با افراد عادی پرداخته است و استفاده از فرم و الگوهای معماری ایرانی-اسلامی اعم از طاق و شبکه‌بندی با فرم اسلیمی و همچنین استفاده از

در یادمان شهدای دانشگاه امام حسین (علیه‌السلام) مشخص گردید که در این طرح از گنبدی که نماد معماری ایرانی در گذشته بوده است، برای نشان دادن قدسیت شهیدان استفاده شده است تا حتی زائرین و ناظرین دانشگاه از دوردست نیز به این مهم پی ببرند. معلق بودن این گنبد نیز نشانی از آسمانی بودن و زمینی نبودن شهیدان و اقتدار آن‌هاست. هشتی صفة این یادمان نیز نمادی صریح از ۸ سال دفاع مقدس و مبارزه با دشمنان ایران است و موجب

نموده‌اند و پیوند میان وجوه کالبد و معنای این یادمان با توجه به نشانه‌های موجود، نماد و نشانه ملی-اسلامی ایران زمین را رقم زده است.

پی نوشت

۱. George Bayer
۲. Robert Venturi
۳. Senkane & Laganovska
۴. Alalfy Etal

رنگ‌های آبی و طلایی، اشاره به اسطوره‌های ایران زمین و قدسیت شهیدان دارد. به نوعی می‌توان این گونه بیان کرد که طرح و فرم این یادمان کاربست آینده را از طریق اصول معماری گذشته در جهت خوانش معنای نهفته در خودش به نمایش گذاشته است؛ دقیقاً همان مهمی که در یادمان دانشگاه امام حسین علیه السلام نیز در طرح معمارانه رقم خورده است. در یادمان‌های دانشگاه امام حسین علیه السلام و دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات پونک، تمامی وجوه لایه‌های ساختاری همچون لایه ساخت، دسترسی، کالبدی-عملکردی، منظر و محیط هرسه معنای صریح و ضمنی و نمادین را دارند و از این منظر، این یادمان‌ها را به فضایی قدسی و اسطوره‌ای و شاد بدل

منابع

۱. احمدی، ادیب. آزاد احمدی، محمد. ۱۴۰۲. بررسی تطبیقی معماری دوره پهلوی اول و دوم از منظر نشانه شناسی و معناشناسی. (مطالعات موردی موزه ایران باستان و موزه هنرهای معاصر). مجله هنر و تمدن شرق. ۱۱(۳۹): ۵-۲۲.
۲. احمدیان باغبادرانی، صدیقه. ۱۳۹۷. بررسی سه اثر هنری معاصر با محتوای اجتماعی از منظر نشانه شناسی با رویکرد سیر زایشی معنا. باغ نظر ۱۵(۶۹): ۶۷-۷۶.
۳. پناهی، سیامک. ۱۴۰۰. معماری و سینمای معناگرا. تهران: عصر کنکاش.
۴. ترکمن، زهرا، انصاری، مجتبی. کیانی، مصطفی. ۱۴۰۰. نقش مولفه معنا در در تداعی آثار معماری به عنوان سمبل شهری از طریق آزمون معنایی نمونه موردی: یادمان‌های معاصر ایران (پهلوی دوم تاکنون). فصلنامه جغرافیا و برنامه ریزی منطقه‌ای ۱۱(۴): ۷۳۹-۷۵۱.
۵. حمه جانی، یوسف. ۱۳۹۷. معناکاوی در معماری از منظر نشانه شناسی فرهنگی مطالعه موردی: ساختارهای معماری هورامان تخت کردستان ایران. رساله دکتری. دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج، ایران.
۶. خزل، لیلا. طهماسبی، فرهاد. زیرک، ساره. ۱۴۰۰. نشانه - معنا شناسی مکان در داستان زادن زال. فصلنامه علمی تفسیر و تحلیل متون زبان و ادبیات فارسی ۱۳(۴۸): ۱۴۵-۱۶۹.
۷. خواجه سعید، فرناز. بلیلان اصل، لیدا. ستارزاده، داریوش. ۱۴۰۰. گونه شناسی منظر یادمانی معاصر با رویکرد نشانه شناختی پیرس. نشریه منظر ۱۳(۵۶): ۴۴-۵۷.
۸. رزاقی، مهسا. لفاظی، مینو. ۱۴۰۳. خوانش تعاملات معماری و طبیعت در باغ مزارایرانی از منظر نشانه شناسی بر پایه اصالت معنا (نمونه موردی آرامگاه شاه نعمت الله ولی در کرمان). مطالعات علوم زیست ۹(۳): ۹۰۳۴-۹۰۵۵.
۹. سخاوت دوست، نوشین. البرزی، فریبا. ۱۳۹۸. بازتاب نقش نشانه شناسی در فرآیند گذر از فضا به مکان در مجموعه تاریخی سعدالسلطنه قزوین. فصلنامه مطالعات شهری ۲۲: ۴۷-۶۴.
۱۰. سعیدی، آذین. ۱۴۰۱. معناپردازی در معماری. اندیشه معماری داخلی ۲(۲): ۴۷-۶۸.
۱۱. مسعودی اصل، بهزاد. فرزین، احمدعلی. براتی، ناصر. ۱۳۹۵. مردم‌پسندی در یادمان‌های شهید؛ ارزیابی موفقیت اجتماعی طرح‌های بنیاد شهید. فصلنامه منظر ۳۴: ۱۱۸-۱۲۴.
۱۲. طوفان، سحر. معماری، حسن. ستارزاده، داریوش. فرامرزی، مهسا. ۱۴۰۰. تأثیر مؤلفه‌های تشکیل دهنده ابعاد ادراکی مخاطب بر کیفیت معنایی معماری یادمان‌های معاصر. دوفصلنامه اندیشه معماری ۶(۱۲): ۱۷-۳۹.
۱۳. گلزار، محمدرضا. خمسه عشری، علی اکبر. ۱۳۹۵. منظر یادمانی جنگ. از واقع‌نمایی تا استعاره. فصلنامه منظر ۳۴: ۶۸-۸۱.
۱۴. معین. مرتضی بابک. ۱۳۹۶. معنا به مثابه تجربه زیسته. تهران: سخن.
۱۵. مومنی، کوروش. ۱۴۰۰. مطالعه تحلیلی یادمان‌های نماد محور و مفهوم محور دفاع مقدس با تأکید بر انتقال ارزش‌ها و خاطرات آن دوران به نسل‌های بعد. فصلنامه نگره ۶۷: ۲۰۹-۲۲۷.
۱۶. میرشاه زاده، شروین. اسلامی، سیدغلامرضا. عینی فر، علیرضا. ۱۳۹۰. نقش فضای مرزی - پیوندی، در فرایند آفرینش

- معنا. ارزیابی توان معنا آفرینی فضا به کمک رویکرد نشانه شناسی. *فصلنامه هویت شهر* ۵(۹): ۵-۱۶.
۱۷. نجفوند دریکوندي، محبت. وثيق، بهزاد. ۱۳۹۸. تطبيق نماد و نشانه‌هاي دفاع مقدس در هنرهاي تجسمي و معماري دفاع مقدس، نشریه علمی نگره ۱۴(۵۰): ۱۲۴-۱۴۹.
۱۸. نژاد ابرهیمی، احد. قره بگلو، مینو. وفایی، سید مسعود. ۱۳۹۷. عوامل مؤثر بر ارتباط و نشانه‌شناسی در معماری، مطالعه موردی مسجد کبود تبریز. *جاودیدان خرد* ۳۳: ۳۰۶-۲۸۳.

References

- Ahmadi, A. & Azad Ahmadi, M. 2023. A Study of the Comparative Architecture of the First and Second Pahlavi Periods from a Semiotic and Semantics Approach (Case Studies: The Museum of Ancient Iran and the Museum of Contemporary Art). *honar va tamadon shargh* 11(39): 5-26.
- Ahmadiyan Baghbaderani, S. 2019. A Study of Three Contemporary Works of Art with Social Content from a Semiological Point of View: *Bagh-e Nazar* 15 (69): 71-80.
- Alalfy, N. AlDen Ahmed Awf, A.M. Abdel Ghafar, A. 2019. Semiotics Approach as a Method to Analyze the Visual Language of Architecture (A Semiotics Analysis of the tomb of Khety -One of Rock-Cut Tombs of Beni Hasan Minya). *Journal of Architecture, Arts, And Humanistic Sciences* 4(17): 52-70.
- El-Sharif, Ahmad. 2022. A Spatial-Semiotic Narrative of the Martyr's Memorial Site in Amman. *International Journal of Linguistics* 14(2):75-110.
- El-Sharif, Ahmad. 2021. Idealising Martyrdom and Jordanian Militarism in the Martyr's Memorial in Amman: A Social Semiotic Approach. *Social Semiotics*.
- Khajeh-Saeed, F. Balilan Asl, L. & Sattarzadeh, D. 2021. The Typology of Contemporary Counter-Monumental Landscape with Peircean Semiotic Approach. *Manzar* 13(56): 42-53.
- Khazel, L. Tahmasbi, F. & Zirak, S. 2021. Sign – semantic of place in the story of Zal birth. *Tafsir va tahlile motone zaban va adabiate farsi* 13(48): 145-169.
- Masoudi Asl, B. Ali Farzin, A. & Barati, N. 2016. Public Preferences in Design of Martyrs' Memorials; Reviewing Social Success of Projects by Bonyad-e-Shahid Organization. *Manzar* 8(34): 118-124.
- Mehrabani Golzar, M.R & Khamseh Ashari, A.A. 2016. War Memorial Landscape: From Realism to Metaphor. *Manzar* 8(34): 68-81.
- Mirshahzadeh, SH. Eslami, SG. & Einifar, A. 2011. The Role of Borderline-Hybrid Space in Signifying Process: Evaluation of Interpretation Potentiality of the Space Employing Semiotic Approach. *Hoviatshahr* 9(5): 5-16.
- Moein, MB. Rasekhi, KP. 2015. *The meaning as the lived experience*. Tehran: Sokhan.
- Momeni, K. 2021. A Descriptive Analytical Study of the Types of Symbol-Based and Concept-Based Monuments of Sacred Defense with Emphasis on the Transfer of Values and Memories of That Period to Future Generations. *Negare* 67: 209-227.
- Najafvand Drikvandi, M. Vasigh, B. 2019. A Comparative Study of the Holy Defense's Signs and Symbols in Architecture and Visual Arts. *Negare* 14(50): 124-149.
- Nejad Ebrahimi, A. Gharehbeiglu, M. & Vafaei, SM. 2019. Effective factors on Communication and Semiotics in Architecture- case study: Kabood mosque in Tabriz. *Javidan Khirad* 15(34): 179-202.
- Panahi, S. 2018. *Architecture and Spiritual Cinema*. Tehran: asre-kankash
- Razzaghi, M. & Laffafchi, M. 2024. Reading the interactions of architecture and nature in the Iranian cemetery garden from the perspective of semiotics based on the originality of meaning (Case example: Shah Nematullah Vali's Mausoleum Garden in Kerman). *Journal of environmental science studies* 9(34): 9034-9055.
- Saeedi, A. 2022. Meaning in memorials. *Andishname memari dakheli* 2(2): 47-68.
- sekhavatt doost, N. & Alborzi, F. 2019. Reflection of semiotics ideas in the process of moving from space to place in the historical Complex of Qazvin Saad-al-saltaneh. *Motaleate Shahri* 22: 47-64.
- Senkane, O. Laganovska, K. 2023. VISUAL SEMIOTICS IN THE STUDY OF ART PHENOMENA: SYMBOL AND SYMPTOM, *SOCIETY INTEGRATION* 2: 366-377.
- Spence, C. 2020. Senses of place: architectural design for the multisensory mind. *Cognitive Research: Principles and Implications* 5(1): 1-26.
- Sumartojo, S. 2016. Commemorative Atmospheres: Memorial Sites, Collective Events and the Experience

of National Identity. *Transactions of the Institute of British Geographers* 41(4): 541-553.

22. Toofan, S. Memari, H. Sattarzadeh, D. & Faramarzi Asl, M. 2022. The effect of components of the perceptual dimensions of the public on the architectural semantic quality of contemporary monuments. *Andishe memari* 6(12): 17-39.

23. Torres-Martínez, S. 2018. Constructions as triads of form, function, and agency: An Agentive Cognitive Construction Grammar study of English modals. *Cognitive Semantics* 4(1): 1-38.

24. Turkaman, Z. Ansari, M. & Kiani, M. 2021. The Role of the Meaning Component in Associating the Meanings of Architectural Works as an Urban Symbol through the Opening Experiment of the Meaning of a Case Study: Contemporary Iranian Monuments (Pahlavi II to date). *JGEOQ* 11(44): 739-751.

